

MIASTECZKO I WIEŚ przyszłości

I Międzynarodowa Konferencja
Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa
1 grudnia 2014, Warszawa

Warszawa, 17 grudnia 2014

MEMORANDUM POKONFERENCYJNE

1 grudnia 2014 roku odbyła się w Warszawie I Międzynarodowa Konferencja „MIASTECZKO I WIEŚ przyszłości” zorganizowana przez Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa. Celem konferencji było omówienie wyzwań i szans wynikających ze zmian demograficznych, jakie stoją przed małymi miejscowościami położonymi na obszarach peryferyjnych.

Patronat Honorowy nad konferencją objęło Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wydarzenie mogło być zorganizowane dzięki wsparciu finansowemu Getin Banku.

Media, które patronowały konferencji to: The Warsaw Voice, Architektura-murator, Gazeta Sołecka, Portal Samorządowy.pl, Pismo Samorządu Terytorialnego Wspólnota, Serwis Samorządowy samorząd.LEX.pl.

W imieniu Organizatora serdecznie dziękuję naszym Partnerom za uzyskane wsparcie.

Pragnę również podziękować Prelegentom za wysoki wkład merytoryczny oraz Uczestnikom Konferencji za liczny udział w tym wydarzeniu.

Niniejsze Memorandum stanowi podsumowanie poruszanych zagadnień na konferencji. Liczę, że będzie również stanowić przyczynek do podjęcia szerszej dyskusji na temat sytuacji demograficznej i jej konsekwencji w małych miejscowościach położonych na obszarach peryferyjnych w Polsce.

Planowana jest kolejna edycja Konferencji - we wrześniu 2015 roku w Warszawie, na którą serdecznie zapraszam.

Z poważaniem

dr arch. Agnieszka Cieśla

1. Obecnie w Polsce jesteśmy świadkami zasadniczych zmian demograficznych, które w krajach Europy Zachodniej określane są mianem **przemiany demograficznej** (niem. demographischer Wandel, ang. demographic change). Liczba ludności zmniejsza się za sprawą malejącej liczby urodzeń i emigracji. Trwanie życia wydłuża się, co wraz z coraz niższą liczbą urodzeń i emigracją głównie młodych ludzi prowadzi do starzenia się społeczeństwa.

Wpływ przemiany demograficznej na funkcjonowanie małych miejscowości położonych na obszarach peryferyjnych jest **zagadnieniem bardzo ważnym dla przyszłości Polski**, nie tylko w kontekście naukowym, lecz także politycznym, społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Prof. Przemysław Śleszyński z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, dr arch. Tomasz Sławiński z Mazowieckiego Biura Planowania Regionalnego oraz dr Stanisław Kluza z Instytutu Statystyki i Demografii SGH wykazali, że procesy przemiany demograficznej na peryferyjnych obszarach wiejskich i w małych miastach pod wieloma względami są bardziej nasilone, niż w dużych ośrodkach miejskich i ich strefach podmiejskich. Prof. Śleszyński pokazał, że w wielu miejscach kraju zachodzi silna depopulacja oraz postarzanie struktury wieku. Między innymi na wschodzie woj. mazowieckiego znajdują się wsie, w których odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym przekracza obecnie 50%. Pomimo spadku liczby mieszkańców wiele małych miast i wsi położonych peryferyjnie prowadzi bardzo ekstensywną politykę rozwoju przestrzennego. Tymczasem wyznaczanie zbyt dużych terenów pod budownictwo mieszkaniowe w planach miejscowych generuje wysokie koszty związane z wykupem gruntów, budową infrastruktury oraz utrzymaniem infrastruktury technicznej związanej z rozproszoną zabudową. W kontekście zachodzących zmian demograficznych taka polityka przestrzenna na obszarach peryferyjnych rodzi poważne zastrzeżenia, gdyż oznacza wyższe koszty jednostkowe. Problem użytkowania coraz większej przestrzeni przez coraz mniejszą liczbę ludzi został poruszony w wielu prezentacjach, m.in. prof. Haralda Keglera z Uniwersytetu w Kassel w Niemczech oraz prof. Krystyny Guranowskiej-Gruszeckiej i dr Mirosława Gajdaka z Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej.

2. Temat **przemiany demograficznej** na obszarach peryferyjnych jest również bardzo **ważny w wymiarze międzynarodowym**. Jak pokazały prezentacje prof. Haralda Keglera i prof. Lei Holst Laursen z Uniwersytetu w Aalborg w Danii, w krajach zachodnich od lat trwa dyskusja na temat przemiany demograficznej i jej skutków na terenach peryferyjnych. Tym samym stosowane rozwiązania praktyczne są bardziej zaawansowane, niż w Polsce.

Konferencja stanowi nie tylko nowy głos w debacie nad jednym z decydujących dla naszego kontynentu procesów. Poruszone na niej zagadnienia są związane z kierunkami wsparcia i finansowaniem nowych programów przez Unię Europejską, w których w niedalekiej przyszłości powinniśmy efektywnie uczestniczyć.

3. **Przemiana demograficzna** postępuje w Polsce i w innych krajach, co zostało podkreślone w wielu prezentacjach. Doświadczenia zagraniczne wskazują na **NIEODWRACALNY** charakter tego procesu. Może on jednak zostać spowolniony za sprawą odpowiedniej polityki prorodzinnej, którą przedstawił dr Stanisław Kluza. Wobec postępującej przemiany demograficznej wzrasta potrzeba opracowywania strategii działań, które powinny zostać wprowadzone odpowiednio wcześniej. Opracowaniu takich strategii mogą służyć międzynarodowe projekty badawcze, takie jak VOLANTE (przedstawiony przez dr arch. Tomasza Sławińskiego), czy projekt URMA (pokazany przez arch. Ewę Balaniczką z Regionalnego Biura Gospodarki Przestrzennej w Szczecinie). Bardzo dużą rolę w kontekście przemiany demograficznej odgrywać będzie efektywność i niezależność energetyczna gmin na obszarach peryferyjnych, co pokazała w swojej prezentacji pani Beata Jędrzejewska-Kozłowska z Urzędu Miasta w Lublinie. Również turystyka może odegrać istotną rolę w utrzymaniu dobrej sytuacji ekonomicznej tych miejscowości, a konieczność opracowywania strategii i planów dotyczących turystyki w małych miastach podkreśliła dr Małgorzata Kowalczyk z Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa.

4. **Przemiana demograficzna** przedstawiana jest często jako negatywny proces, zagrażający dobremu funkcjonowaniu danej miejscowości. Tymczasem można ją rozumieć jako **szansę**. Jako społeczeństwo będziemy coraz mniej liczni i starsi. Z drugiej jednak strony żyjemy i zachowujemy sprawność coraz dłużej. Stajemy się innym społeczeństwem, ale nie gorszym. Zmniejszająca się liczba populacji może przyczynić się do zmniejszenia presji na środowisko naturalne. Prof. Śleszyński w swojej prezentacji wspominał o możliwości reorganizacji sieci administracyjno-osadniczej na poziomie gmin i powiatów (w tym łączenia jednostek samorządowych), zaś prof. Kegler dzielił się doświadczeniami z realizacji takich przedsięwzięć w Niemczech. Wystąpienia Zastępcy Burmistrza Dzierżoniowa pani Wandy Ostrowskiej oraz Wójta Gminy Stare Babice pana Krzysztofa Turka pokazały z kolei, że umiejętne zarządzanie na poziomie lokalnym powoduje, że proces przemiany demograficznej w małej miejscowości nie wywołuje negatywnych skutków gospodarczych.

5. W obliczu niemającej precedensu w historii **przemiany demograficznej** bardzo istotne staje się nawiązywanie **współpracy** na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. Według prof. Keglera konkurencja przyczyni się tylko do pogorszenia sytuacji i wyraził przekonanie o wyższości kooperacji nad konkurowaniem. W Polsce są już dobre przykłady współpracy międzygminnej w kontekście przemiany demograficznej, co zostało pokazane na przykładzie Związku Gmin Regionu Płockiego zaprezentowanego przez panią Małgorzatę Maryniak. W swoim wystąpieniu dr arch. Agata Twardoch z Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej udowodniła, że współpraca wyższej uczelni z władzami miasteczka tracącego mieszkańców daje nie tylko cenną możliwość praktycznej konfrontacji umiejętności projektowych studentom, ale też stanowi źródło inspiracji do działań dla władz i mieszkańców tej miejscowości.